Habibe versus de schijnheiligheid (2)

Yiu di Tera: 'Sociale betrokkenheid'

Het engagement van de Antilliaanse dichters en schrijvers, onder wie Habibe, komt echt niet zomaar uit de lucht vallen en is duidelijk verbonden met de neo-koloniale situatie van die tijd. De Arubaanse gemeenschap is er sterk door gekleurd en in de kleine, eilandelijke maatschappij is een duidelijke tweedeling merkbaar.

Tekst: Fred de Haas Foto's: Archief

Habibe neemt degenen die zich laten verblinden door het grootkapitaal op de korrel en hij doet dat op een bijtende manier, in een bondige stijl die ik voor een goed begrip van de buitenstaander iets minder bondig heb moeten maken in de Nederlandse bewerking:

Drumi lanta
Guli wanta
Hecha bo sintí

Un día ku solo kla
I lo bo mira e wantombanan
Chupando tròsh'i tringuilingui
Di Tío Sam Kapitalishi…

Vertaling:

Naar bed en weer op, doe wat je gevraagd wordt
En hou dan je kop!
Laat rijpen je verstand en kijk:

Op een heerlijke, heldere, zonnige dag
Dan zie je hen samen gericht aan de slag:
Ze sloven zich uit voor het Grootkapitaal
Ze kronkelen zich als een bronstige aal
Ze buigen, ze knippen, ze zuigen, ze likken
- Van billetje, bolletje, balletje
- Aan Uncle-tje-Sam zijn gevalletje…

Henry Habibe, Yiu di Tera, 1986;
Fosil di sanger rubiano

En wat de Nederlandse aanwezigheid betreft, herinneren we ons dat Habibe al in Keresentenchi uithaalde naar de mensen die bij de neo-koloniale macht in het gevlei wilden komen:
Den skoch'i Lareina
El a keda stèif sintá
Pensament'i blank'i webu
Palabr'i dòriá-pegá
Laga nos kanta
Kiniwé kiniwá
Ta nos a tumb'ele
Kiniwé kiniwá
Ta nos a lor'ele
Kiniwé kiniwá
I nos a bent'ele
Den bok'i konglá

Vertaling:

Op schoot bij de Koningin
Zit ie lekker naar z'n zin;
Gehuld in witte gedachten
Spreekt hij als een halve zachte.

Kan je nog zingen, zing dan mee
Van kiniwá van kiniwé!
We hebben hem gevloerd, hoera,
Van kiniwé van kiniwá!
Gevloerd en opgerold, hoezee,
Van kiniwá van kiniwé!
We draaien hem een laatste loer:
Gebruiken hem als vissenvoer!

Henry Habibe, Keresentenchi (1980);
Laga nos kanta

Al met al is het eiland, naar de opvatting van de dichter aangetast door een ziekte en hij kiest de kromgewaaide watapana als pijnlijk symbool van een heilloze mentaliteit. De beelden van de roofvogel en de waaiboom zijn indringend en de poëzie is krachtig:

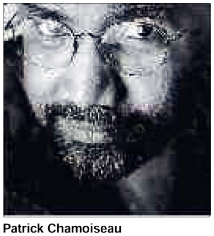

Patrick Chamoiseau

Un herida
Ta grawatá
Den entraña di Tera
I vruminga
Ta maltratá
Tur su kara di lepra:
Watapana
Ta pidi pan
Den un mondi na yaga
I warawara
Ta pipitá
Den un shelu di plata.

Vertaling:

Een wond
Knaagt
Aan de darmen van de Aarde.
Mieren
Slaan haar wangen
Met melaatsheid:
Watapana
Smeekt om brood
In bloedend open vlakte.
Warawara
Pikt
Het zilver uit de hemel.

Henry Habibe: Yiu di Tera, 1985;
Malesa

Het volgende onderwerp waar de dichter Habibe zich mee bezighoudt is de mythe van de identiteit. Dit controversiële thema blijft omstreden zolang niet iedereen op het eiland ervan overtuigd is dat het hier om een mythe gaat.

Identiteit

Er is geen begrip waarmee zo gesold wordt als het begrip 'identiteit'. Men denkt vaak dat identiteit te maken heeft met een soort gestolde culturele werkelijkheid. Niets is minder waar.
De oorzaak van de verwarring in de Cariben rond het begrip 'identiteit' is het product van slavernij en kolonisatie waaraan de Antilliaan - en andere gedekoloniseerden zoals die in de Afrikaanse landen - zich heeft proberen te ontworstelen om een vrij mens te worden, een mens die gelijk is aan alle andere mensen. De Antilliaan heeft zich voortdurend afgevraagd: wat ben ik eigenlijk? Wie ben ik eigenlijk? En hij heeft daarop in de loop der tijden verschillende antwoorden moeten geven omdat hij zijn identiteit steeds heeft moeten aanpassen aan de sociale en politieke situatie van het moment.
De Martinikaanse schrijver Patrick Chamoiseau zegt in een interview (2006) het volgende over 'identiteit': "Zelfs al heb ik een zwarte huid, ik heb in mijn verbeelding iets van een Indiaan, een Indiër, een Europeaan, iets westers. Dat kan je niet zien aan mijn huid, maar in die verbeelding ligt de mogelijkheid tot verbinding met de ander besloten. Het cement van moderne gemeenschappen is geen etnisch cement. Wat ik 'de verbeelding van de verscheidenheid' noem zou ons in staat moeten kunnen stellen zonder die oude conflictstof te leven en zonder die vroegere identiteiten als referentiekader te gebruiken."
Dat is duidelijke taal. Een mens wordt niet bepaald ('geïdentificeerd') door z'n kleur of z'n afkomst, maar door wat er aan invloeden en dimensies in hem leven, waardoor hij zich verwant kan voelen met de Ander. Ieder mens heeft, aldus Chamoiseau, een meervoudige identiteit. En zeker geen enkelvoudige identiteit die is gebaseerd op de vernederingen die zijn voorouders in de geschiedenis hebben moeten ondergaan.
Maar het zal nog wel even duren voordat deze manier van denken gemeengoed is geworden.

Toen Habibe zijn gedichten schreef was er nog volop discussie over het begrip 'identiteit' en was er ruimte voor racistische opvattingen. Deze discussie duurt echter nog voort tot de dag van heden en het racisme is verre van uitgestorven.

In Fosil di sanger rubiano roept Habibe spottend het beeld op van het 'zuivere' Arubaanse ras:

(…)
Flambeu di Lago a sende mi isla su pulmón
Sintimentu rubiano na kandela
Un sintimentu legítimo i outéntiko
Outéntiko i legítimo
Arubanísimo
Nos pueblo ta noblesa
Lucha pa keda limpi
Un lucha sagrado
Blankísimo
Kompetensia pa keda puro
Sanger yen di oro i djamanta
Sanger
Indianísimo
Sanger sin mancha pretu
Pero (ai Djo koroto!)
Yen di purunchi di Lareina
Sanger ku a seka bira duru
Sanger ku a hera keda puro
(Pero Shon Kalbás Kayente
Ku wowonan borando anochi
A drenta kasita dje katibu patrás)
Sanger ku plasma 'kaiketío'
Sanger noble i generoso
Wardá den kokolishi
Manera kash'i piedra
Kokolishi na kandal i sin rosea
Kokolishí tapá
Tapá
Tapá-tapá
(…)
Por fin
Ta ken bo ta?
Di unda b'a sali?
Bo tin tronkón n'e isla akí?
Te ken ta rubiano?
Talbés t'e tribu di indján
Ku saya di koneu pa tapa rabu?
Por ta ku ta un grupito di kaiketío
A sinta laba petroli na Lago?

Vertaling:

(…)
De fakkel van Lago deed de longen van mijn eiland branden:
Een Arubaans gevoel in vuur en vlam,
Gerechtvaardigd en echt,
Echt en rechtvaardig,
Zo Arubaans als Arubaans maar wezen kan;
Ons nobel volk strijdt
Een strijd voor smetteloosheid,
Een strijd zo heilig en
Zo blank als blank maar wezen kan,
Een strijd voor zuiverheid,
Bloed vol goud en diamanten,
Zo Indiaans
Als Indiaans maar wezen kan,
Bloed van zwarte smetten vrij,
Maar (ook dát nog!)
Vol met koninginnensproeten,
Bloed dat droog en hard geworden is,
Bloed dat bijna zuiver bleef
(Maar Baas Mastenbroek drong
- Spiedend in de nacht -
Via de achterdeur het slavenhuisje binnen),
Bloed vol Caquetío-plasma,
Edelmoedig, nobel bloed,
Schuilend in een schelp
Die niet meer ademt,
Vergrendeld
En dicht,
Zo dicht als dicht maar wezen kan.
(…)
Wie ben je
Eigenlijk?
Waar kom je vandaan?
Stam je van dit eiland?
Wie is hier Arubaan?
Misschien de Indianenstam
In schaamschort van konijnenvel?
Of heeft een groepje Caquetío's
Soms olie zitten kraken op de Lago?

Henry Habibe, Yiu di Tera, 1986;
Fosil di sanger rubiano

De diepe wens af te willen stammen van een oorspronkelijke bevolking - om zich af te kunnen zetten tegen het Afrikaanse element - vinden we ook terug bij de dichters van Puerto Rico. Reeds in 1844 had Manuel Alonso in zijn Álbum Puertorriqueño de zogenaamde 'Spaanse' vorm van het gezicht van de Portorikein beschreven: donker van kleur, een hoog voorhoofd, een kwijnende, trotse en doordringende blik, een zwarte baard, een blank gezicht, een mager gelaat. De wens was hier duidelijk de vader van de gedachte. Toch is de wensgedachte af te willen stammen van een oorspronkelijke bevolking hardnekkig. Hij duikt bijvoorbeeld ook op bij de bekende Portoricaanse componist Rafael Hernández die in zijn schitterende lied Preciosa het niet bestaande gezicht van de Portoricaanse vrouw bezingt:

(…)

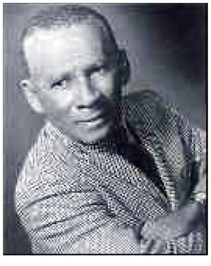

Rafael Hernandez

Y tienes la noble hidalguía
De la madre España
Y el fiero cantillo del indio bravío
Lo tienes también

Vertaling:

(…)

Je hebt de hoge adeldom
Die Spanje ons verleende
En ook de woest-inheemse toon
Uit Indiaans verleden

Rafael Hernández (1892-1965);
Preciosa, 1937

Hoewel ieder weldenkend mens weet dat racisme voortkomt uit benepen denken, uit een opgesloten zijn in een 'schelp die niet ademt' zal deze vorm van ongepaste trots nog lang blijven voortbestaan en zullen er mensen zijn die discrimineren.

In Un Mucha rubiano pretu roept Habibe het schrijnende beeld op van een donkergekleurd gezin dat Aruba moet verlaten om redenen die met opzet vaag worden gehouden, maar die voor iedereen duidelijk zijn:

Mañan nos ta bai
Mi n'sa pakiko
Ma nan ta bisa ku mi tata
No ta rubiano
Den su sanger tin hopi kos
Ku ta parse di Corsou
Kosnan indesente
Asina nan ta bisa

(…)

Vertaling:
Morgen moeten we dus gaan.
Men zegt:
'Je vader is geen Arubaan,
Zijn bloed heeft dingen die ons storen
En op Curaçao thuishoren.
Je vader is dus ongewenst,
Want hij heeft iets
Indecents'.

(…)

Henry Habibe, Yiu di Tera, 1985;
Un mucha rubiano pretu (promé ku e drumi)
(Slaapliedje voor een zwart Arubaans kind)

(Wordt vervolgd)